

Norik muránsky na Muránskej planine a v Slovenskom raji

Kone odjakživa akosi patrili k lesu. Hoci sa počas svojho vývoja postupne vzdávali z tohto rastlinného spoločenstva, vďaka človeku sa do neho niektoré plemená napokon aj vrátili. K takýmto koňom patria aj noriky muránskeho typu, ktoré boli uznané za samostatné plemeno pred viac ako 20 rokmi. Vybrali sme sa za nimi do podniku, kde vznikli – do Strediska chovu koní Dobšiná, patriaceho pod OZ Revúca, Lesy SR, š.p.. Naším sprievodcom chovom bol jeho vedúci, chovateľskej verejnosti veľmi dobre známy Ing. Vladimír Šmelko.

Do cieľa na tretí pokus

Šľachtenie horského koňa pre podmienky Slovenska sa začalo, paradoxne, v období, keď do poľnohospodárstva vtedajšieho Československa začali mohutne prenikať traktory. Do lesov prichádzali traktory o niečo pomalšie. Kým z polí a maštalí sa kone ako dopravný prostriedok takmer úplne vytratil, v lesnom hospodárstve zostala ich prepravná funkcia zachovaná. Minimálne pri približovaní dreva v strmom a ťažko dostupnom teréne. Odhaduje sa, že kone ročne priblížia 6-7 % dreva vyťaženého na Slovensku. Nemenej dôležitým prínosom ich využitia je možnosť práce týchto ušľachtilých zvierat aj na území národných parkov a chránených krajinných oblastí. Paradoxné je, že ďalší sektor, ktorý bol iniciátorom šľachtiteľského procesu – armáda – sa stala plne mechanizovanou, keď jazdecko nahradili mechanizované jednotky bojových vozidiel pásového aj kolesového typu.

Autori projektu sa pôvodne opierali o populáciu huculského koňa, a tak na Veľkú Lúku pri Muráni sústredili v roku 1950 kobyly tohto plemena, resp. kobyly huculského typu zväčša z regiónu východného Slovenska. V druhej polovici 50. rokov však prišla z praxe požiadavka na produkciu koní mohutnejšieho telesného rámca. Na tento zmožňovací proces slúžili žrebce plemien fjord, hafling a neskôr aj norik. Cieľom tohto projektu bolo pritom zachovať dobré úžitkové vlastnosti huculského

koňa. Vytváraná populácia s pracovným názvom slovenský horský kôň však nedosahovala požadované telesné a hmotnostné parametre, preto došlo k opätovnej zmene šľachtiteľského postupu a prešlo sa na prevodné kríženie existujúcej populácie kobýl plemenom norik.

Prečo norik?

Toto plemeno stredného telesného rámca je obľúbené pre svoju konštitučnú pevnosť a vý-

konnosť. Jeho pozitívom je tiež dlhovekosť. Okrem svojej domoviny – Rakúska – je rozšírené napr. aj v Bavorsku, ale aj v Českej republike a na Slovensku. Pri rozširovaní jeho teritória vzniklo viacero rázov, ktoré sa od seba čiastočne líšia. Napríklad spomínaný bavorský a rakúsky norik je mohutnejší ako ten slovenský (presnejšie norik muránsky).

Plemeno norik muránsky, ktoré bolo uznané v roku 1995, fyzicky dospieva v 5.-6. roku

života a vyznačuje sa pracovitnosťou, dobrou ovládateľnosťou, dobrým charakterom, primeraným temperamentom. Kone sú dobre žíviteľné, pohyblivé a majú stredne priestorovú chôdzu. Sú vhodné predovšetkým pre horské oblasti.

V súčasnosti chovajú v Dobšinej a na Veľkej Lúke 170 koní tohto plemena, pričom základné stádo tvorí 40 kobýl v reprodukcii. V stáde pôsobí v súčasnosti 5 aktívnych žrebcov. Na osvieženie krvi využívajú plemenníky českej i rakúskej proveniencie. Niektoré z nich boli do chovu zakúpené, iné sú v prenájme. V dobšinskom chove nájdete potomstvo plemenníkov všetkých línií plemena norík (Diamant, Elmar, Vulkan, Nero a Schaunitz). Plemenník línie Diamant síce v chove už aktívne nepôsobí, zanechal tu však hlbokú stopu. Po plemen-

nom žrebcovi 4493 Galvani Diamant XIV sa tu narodilo celkom 155 žriebät (druhý najvyšší počet v histórii chovu), do chovu bolo zaradených 20 jeho dcér (opäť druhý najvyšší počet) a v krajinskom chove pôsobí 7 jeho potomkov – plemenných žrebcov. Nákup plemenníkov zo zahraničia sa riadi nielen exteriérovými požiadavkami, ale, samozrejme, aj požiadavkami na nepříbuznosť línií s tunajším genofondom. Takto sa do dobšinského chovu dostal nedávno plemenník línie Nero z Rakúska, resp. línie Schaunitz (dovoz 2 plemenníkov z Rakúska – vôbec po prvýkrát v histórii tunajšieho chovu).

Dve strediská v dvoch národných parkoch

Dobšinský chov koní mal pri svojom založení v roku 1950 jedno stredisko – Veľká Lúka.

V priebehu 5. rokov pribudli ďalšie štyri: Páseky, Dobšinská Ľadová Jaskyňa, Dobšiná a Betlanovce. V súčasnosti sú v prevádzke už len 2 strediská (Dobšiná a Veľká Lúka). Prvé z nich sa nachádza na území národného parku Slovenský raj a druhé na území národného parku Muránska planina. V prvom zo spomínaných stredísk sú ustajnené plemenné žrebce a plemenné kobyly so žriebätami do odstavu a taktiež kobyly od veku 1 roka do predaja (resp. zaradenia do stáda). Odstavené žriebätá do veku 1 roka sú spolu so žrebcami a valachmi od 1 roka do predaja umiestnené v stredisku Veľká Lúka.

Odchov žriebät prebieha na pastve od 2 mesiacov ich veku. Mladé kone sú v období od júna do konca októbra na vonkajších pastvinách, kde sú po celý čas vystavené vonkajším po-

Vpred za ďalšou pastvou a napájačkami. V pozadí na motorke Peter Kolesár.

Ing. Šmelko preberá z rúk vtedajšieho i súčasného štátneho tajomníka dr. Csicsaia ocenenie v roku 2010.

Žriebätá sú na pastve už od veku 2 mesiacov.

veternostným vplyvom. V noci sú ustajnené v ohradách a cez deň chodia na vzdialenejšie pastviny. To pomáha adekvátnemu vývoju ich pohybového aparátu a, samozrejme, aj celkovému zvyšovaniu ich odolnosti. Počas tohto obdobia tiež nie sú prikrmované jadrovým krmivom, čím je možné čiastočne vysvetliť aj nižšiu kohútikovú výšku oproti rakúskym norikom.

Na robotu i pre šport

Výcvik úžitkových koní sa začína vo veku 3,5 roka a trvá približne 3 mesiace. Počas tohto obdobia sa naučia základy práce v záprahu, resp. pri ťahaní bremien. Výcvik simuluje aj prácu v ťažko prístupnom teréne, prebieha však v strediskách. Mladé kone sa najprv pripravujú so staršími „kolegami“, potom sa zapriahajú dva mladé kone spolu a nakoniec sa učia pracovať samostatne. Tento typ výcviku by sa dal porovnať k získaniu vodičského oprávnenia. Získanie praktických skúseností je už záležitosťou nového majiteľa koňa. Ako sme už spomenuli, výsledkom sú dobre ovládateľné kone s predpokladom nielen pre plné pracovné nasadenie, ale aj pre furmanský šport. V poslednom čase sa dobšinským muránskym norikom podarilo preniknúť aj do severnejších regiónov Slovenska (podarilo sa im predať kone napr. aj do Lendaku, čo považujú za

veľký úspech svojho marketingu). Za všetkých úspešných kupcov muránskych koní, ktorí spadajú do tejto kategórie, dovoľte spomenúť Jozefa Vrecka z Nevidzian, otca a syna Matejíkovicov z Chocholej – Velčíc, Jozefa Játyho z Bytče – Pšurnovic a Vladimíra Vidu z Lendaku. Úžitkové kone by ste však našli prakticky vo všetkých kútoch Slovenska, pričom mnohé z nich pracujú aj v prevádzkach materskej firmy (cez dodávateľské subjekty). Vlni sa podarilo predať 5 koní do Českej republiky a v dávnejšej minulosti dokonca aj do Nemecka.

Druhým produktom chovu sú plemenné žrebce, ktoré šíria svoj kvalitný genofond nielen v krajinských chovoch, ale aj v niektorých menších chovoch muránskeho norika na Slovensku (napr. v chovoch spomínaných furmanov Matejíkovicov či Vladimíra Vidu). V dobšinskom chove mali ešte nedávno vyšší počet koní (200–240 pri rovnakej veľkosti základného stáda). Zníženie počtu koní na súčasný stav nastalo aj vďaka zvýšenému záujmu o úžitkové a plemenné zvieratá z tohto chovu. Z chovu „odchádzajú“ prakticky všetky kone, okrem jedincov určených na obnovu základného stáda. Zvýšený záujem o plemenné zvieratá sa prejavil v ostatných 2–3 rokoch. Dobšinské stredisko chovu koní je aj napriek zníženiu počtu chovaných jedincov najväčším chovom

chladnokrvných koní nielen na Slovensku, ale pravdepodobne aj v Európe.

NAJlepšie kone i Zlaté kosáky

Súťaž NAJ slovenský chov zaznamenala počas doterajších 12 ročníkov, z ktorých sa 9-krát vyhlasovali NAJlepšie kone, celkovo 7 prvenstiev dobšinských koní v kategórii chladnokrvníkov. Bez dobšinského prvenstva skončili len ročníky 2011 a 2014. V druhom prípade bola konkurencia tak silná, že sa tunajšie kone nezместili na stupne víťazov. O rok neskôr si však všetko vynahradili, keď obsadili prvé dve priečky. Hoci sa kone z Dobšinej tento rok nepredstavili na nitrianskom AGROKOMPLEXE, resp. národnej výstave HZ, počas doterajších ročníkov dosiahli niekoľko významných úspechov. K tým najvýraznejším patria 3 Zlaté kosáky z rokov 1995, 2010 a 2013. Umiestnenia na popredných priečkach v kategórii chladnokrvných koní ani nepočítame.

Dúfame, že snímky pripojené k tejto reportáži dokážu aspoň sčasti priblížiť atmosféru v chove, ktorý dal život norikovi muránskeho a ktorý šíri dobré meno slovenských chovateľov koní už viac ako 60 rokov.

Marián Dukes
Slovenský CHOV

Snímky: Marián Dukes, Ing. Vladimír Šmelko

Norické kone z Muráňa sú veľmi pokojné. Anička Dukesová im mohla bez problémov zapletať vrkoče.

Po plemennom žrebecovi 4493 Galvani Diamant XIV pôsobí v krajinskom chove 7 synov.